

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Avgvstini Archiepiscopi Tarraconensis Dialogorum Libri Duo de emendatione Gratiani

Agustín, Antonio

Parisiis, 1672

Stephani Baluzii Tutelensis Praefatio Ad Lectorem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10634

STEPHANI BALUZII

TUTELENSIS

PRÆFATIO AD LECTOREM.

EXPLICATURUS primordia
& incrementa novi juris ca-
nonici, illud ante omnia pu-
tavi debere adnotari, jus an-
tiquum unico codice, eoque non ad-
modum magno, comprehensum fui-
se, in quo canones præscorum Conci-
liorum ac nonnullorum præterea Pon-
tificum Romanorum decreta conti-
nebantur. Eo libro usa est sancta Dei
Ecclesia usque ad seculum Karoli mag-
ni. Nam tum, quasi aliqua fatali ne-
cessitate, cum mutarentur regna, mu-
tatum quoque est jus ecclesiasticum,
id est, antiquo juri, quod per septin-
gentos & amplius annos valuerat, suc-
cessit jus novum ex supposititiis san-

ã ij

P R Æ F A T I O

ctissimorum Romanæ urbis Episcoporum epistolis ab impudentissimo illo nebulone Pseudo-Isidoro prolatis compactum & ex novellis eorum constitutionibus qui post Karoli tempora sedem apostolicam occuparunt. Variis sanè ac magnis contradictionibus jactatum fuit illud jus, uti nuper dictum est in præfatione ad libros Regimonis de ecclesiasticis disciplinis. Vicit tamen, ut sæpe aliàs, fortuna populi Romani. Itaque nihil frequentius post illa tempora insonuit in auribus Christianorum quàm novellarum istarum epistolarum auctoritas & mentio, præsertim quoties aliquid tentandum fuit adversùs mores antiquos & longo usu receptas provinciarum consuetudines.

II. Jus istud novum, quo exarmata sunt jura, ut Tertulliani verbis utamur, introductum fuisse diximus ævo Karoli magni, favorabili videlicet, si unquam aliàs, tempore, ob magnam confusionem quæ in politiam ecclesiasticam invecata erat ex stupenda ac miserabili Episcoporum reliquorumque Clericorum inscitia & vetustorum

AD LECTOREM.

canonum ignorantia. In hac igitur rerum perturbatione emerere famosæ illæ ac nobiles epistolæ quæ priscis Pontificibus Romanis tribuuntur, in hunc terrarum orbem delatæ à Riculfo Archiepiscopo Moguntino; seu istum Episcopus erat, sive postea ad eam cathedram conscendit. Perculerunt illæ omnium animos sua nova antiquitate, & quia sanctissimorum Episcoporum nomina præferebant. Hinc suborta in animis hominum religio, fas non esse dubitare de jure quod in his sacræ antiquitatis monumentis continebatur. Ex eo deinde factum ut veteres constitutiones, id est, venerandi priscorum Conciliorum canones & authentica veterum apostolicæ sedis Pontificum decreta, quorum per tot annos maxima fuerat auctoritas, in contemptum paulatim venerint, novisque istis magnus honor habitus sit; ut in epistola xxvi. ad Nicolaum Papam scribit Hincmarus Remensis Archiepiscopus.

III. Constituto namque hoc novo jure, eo deinceps omnes uti cœpere qui transalpinæ potestatis ampli-

P R Æ F A T I O

cationem affectabant, & qui rerum omnium impunitam libertatem tenere cupiebant: qui nisi sacrosancti juris antiqui prudentiam & usum ab Ecclesia expulissent, obtinere non poterant licentiam cupiditatum suarum. Sed cum æterno, si superi paterentur, supplicio maectatum esset illud jus quo uti Ecclesiam voluerunt qui eam fundavere, lata est quodam modo lex impunitatis, aditu videlicet referato januaque patefacta appellandi in omnibus causis sedem apostolicam & Pontificem Romanum. unde frequentes ac graves querelæ magnorum virorum, Ivonis Episcopi Carnotensis, Hildeberti Cenomanensis, Bernardi Abbatis Clarevallensis, & aliorum. Quantumvis enim aliquis peccasset, etiamsi capitale scelus admisisset, eum provocatio ista liberabat à poena quam sustinere debebat secundum priscos canones spiritu Dei conditos & totius mundi reverentia consecratos. Testis fit idem sanctissimus Bernardus in epistola CLXXVIII. ad Innocentium Papam II. referens querelas Episcoporum Gallicanorum adversus appel-

AD LECTOREM.

lationes: *Quique flagitiosi & contentiosi de populo sive de clero aut etiam ex monasteriis pulsati currunt ad vos. Redeuntes jactant & gestiunt se invenisse tutores quos magis ultores sensisse debuerant.* Nam si semel refrangas claustra disciplinae, actum est de moribus nostris; cum disciplina, ut rectè observatum etiam à Livio est, sit custos infirmitatis, quam inter validiores optimè timor continet.

IV. Primus omnium Angilramnus Archiepiscopus Metensis hoc novo jure, quo Episcoporum judicia Romani Pontificis auctoritati reservantur, usus est, primus inquam omnium mortalium contra divinos canones convellere tentavit jus antiquum, *quando pro sui causa agebatur*, id est, quando accusatus de aliquo crimine, ut ego arbitror, subtrahere se voluit cognitioni suorum judicum. In eam quippe facilè sententiam eo, capitula illa quæ nunc circumferuntur sub nomine Hadriani Romani Pontificis ad Angilramnum non esse Hadriani, sed Angilramni, qui ea ex novitiis veterum Pontificum epistolis ut plurimum collegit

P R Æ F A T I O

& Hadriano obtulit ut causæ suæ præfidium quæreret. Hanc conjecturam multa adjuvant, sed in primis vetus codex MS. bibliothecæ sancti Victoris Parisiensis, in quo sic habetur: *Incipiunt capitula collecta ex diversis Conciliis sive decretis Pontificum Romanorum ab Agilranno Metensi Episcopo & Adriano Papæ oblata.*

V. Anno dein DCCCXVII. Ludovicus Pius Imperator conventum egit Aquisgrani, in eoque divisionem regni instituit inter Lotharium, Pippinum, & Ludovicum. In actis istius divisionis, quæ apud nos extant, ista decernuntur de regno Italiæ cap. XVII. *Regnum verò Italiae eo modo predicto filio nostro, id est, Lothario, si Deus voluerit ut successor noster existat, per omnia subjectum sit sicut & patri nostro fuit & nobis Deo volente presenti tempore subjectum est.* Hinc mota Bernardi Regis Italiæ ira: qui tamenetsi se sciret non ex uxore legitima Pippini fratris Ludovici sed ex concubina natum esse, tamen Italiæ, cujus eum Karolus magnus Regem fecerat post mortem Pippini patris, possessione se exturbari

AD LECTOREM.

agrè ferebat. Itaque *per exhortationem malorum hominum*, ut Theganus ait, *extollens se adversus patrum suum, voluit eum à regno expellere, habuitque impios consiliarios hinc inde.* Sed conatus ejus frustra fuit. Deficiente ergo conspiratione, punitisque auctoribus, Episcopi quidam conjurationis rei iudicio Episcoporum Gallicanorum apud Aquisgranum anno sequenti congregatorum *depositi in confessione eorum facti sunt*, id est, postquam confessionem criminum suorum apud iudices electos, ut tum solebant, edidissent. Unus eorum fuit Theodulfus Aurelianensis Episcopus, qui propterea in monasterium Andegavense ad agendas poenitentiam projectus est, ubi supremum diem obiit. Hanc suam calamitatem ipse deplorat in epistolis scriptis ad Agiulfum Bituricensem antistitem & ad Modoinum Augustodunensem, innocentem se semper & ubique contestans. Sed in epistola ad Modoinum ait se, quamvis confessus fuisset crimen, judicari non potuisse ab Episcopis Gallicanis, ob eam videlicet præclarissimam rationem, quia Pallium

P R Æ F A T I O

acceperat à Romano Pontifice.

Esto forem fassus; cujus censura valeret

Dedere judicij congrua freno mihi?

Solius illud opus Romani Præsulis extat,

Cujus ego accepi Pallia sancta manu.

VI. Novo enim jure, quod ex loco quodam sancti Leonis malè intellecto petebatur, Metropolitanis, quia Pallium à Romano Pontifice receperant, judicari non poterant ab Episcopis comprovincialibus, sed apostolicæ sedis *etiam ante judicium* erat sententia præstolanda, ut ait Hincmarus in epistola xviii. ad Nicolaum Papam. Ex eo privilegio, quod descendebat ex concessione Pallij, sequi contendebat Theodulfus Aurelianensis Ecclesiæ Archiepiscopus, ut eum vocat Ludovicus Pius, non potuisse se ab alio judicari quàm à Romano Præsule, nimirum ut ea ratione declinaret auctoritatem suorum judicum. Hoc erat unum ex perfugiis novo isto jure repertis. Colligitur istud manifestè ex epistola Nicolai primi ad Actardum Episcopum Namnetensem scripta cum Pallij usum illi concederet. *Porrò censemus*, inquit, *apostolicæque institutionis*

AD LECTOREM.

auctoritate definimus ut nullus Metropolitanorum antistitum vel ceterorum Episcoporum in controversia criminis, si sedem appellaveris apostolicam vel ejus speciali expetieris audiri vel discuti fortassis examine, presumat de te proferre non nostro premissio decreto judicium, sed apostolicæ sedistantum reserveris examinandus vel judicandus incunctanter arbitrio, cujus videlicet decreto vel largitate vacanti Ecclesiæ incardinatus & PALLIATUS esse dinosceris.

VII. Secutum est postea decretum Gregorij IV. in gratiam Aldrici Cenomanorum Episcopi. Timebat ille, nescio an angore ac sollicitudine conscientiae, sed tamen timebat ne quis eum raperet in jus, adeoque ante omnem causæ cognitionem putavit implorandum sibi esse auxilium Gregorij. Iste verò, qui satis intelligeret quantum è republica peteretur & arripendam esse occasionem stabiliendi per universam Ecclesiam novi juris canonici, præcipuè per Gallias, patrocinium Aldrici lubentissimè suscepit; datâque epistola generali ad Episcopos universi orbis, tantum ut unius

P R Æ F A T I O

hominis præmolestiam sublevaret, docuit Episcoporum judicia, præsertim si sedem apostolicam appellaverint, peragi non posse absque interventu auctoritatis Episcopi Romani, Aldricum porrò vetuit alibi quàm apud sedem apostolicam aut ante Legatos è latere Romani Pontificis missos judicari.

VIII. Tandem Nicolaus istius nominis primus in sede Petri locatus est, vir, ut ait R. P. Cellotius, ad suscipiendas appellationes etiam adversus Concilia provincialia promptissimus, retinendæ præterea, propugnandæ, explicandæque auctoritatis suæ cupidissimus, & qui dexteritate & audentia incredibili plurima magna & difficilia negotia ad optatum finem perduxit. Pontificatu ejus Rothadus Sueffionensis Episcopus judicio Gallicanorum Episcoporum in synodo Sueffionensi congregatorum depositus est anno DCCCLXIII. nequicquam eum juvante appellatione apostolicæ sedis & apostolici Præfulis, mox verò Episcopus alius in loco ejus ordinatus. Nolo cantilenam toties recantatam heic recinere, præsertim cùm totam illam

AD LECTOREM.

historiam eleganter ac eruditè pro suo more explicaverit magnus ille Petrus de Marca Archiepiscopus Parisiensis in libro septimo de concordia sacerdotij & imperij. Illud tantùm dicam, Nicolaum graviter ultum esse hanc *minutionem & abominationem privilegiorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ*, ut ipsa ejus verba ponamus, cùm biennio pòst in Concilio Romano ageret de restitutione ejusdem Rothadi. Cuncta autem huc vergunt ut ostendat iniquum fuisse synodi Sueffionensis judicium, quæ præterquam quòd congregata erat sine auctoritate Romani Pontificis, (*quod nulli fas est*, inquit) Episcopum damnaverat appellantem apostolicam sedem. Et ut Episcopos Gallicanos faciliùs induceret ad restitutionem Rothadi, aperit illis vastissimum campum impunitatis, privilegia nimirum Ecclesiæ Romanæ novo jure reperta, id est, jus appellandi sedem apostolicam in omnibus causis. Hæc sunt ejus verba ad Episcopos synodi Sueffionensis, digna profectò quæ heic describantur ad memoriam omnium sempiternam. *Privilegia sedis apostolicæ*, inquit, teg-

PRÆFATIO

mina sunt, ut ita dicam, totius Ecclesie catholicae. Privilegia inquam hujus Ecclesie munimina sunt circa omnes impetus pravitatum. Nam quod Rothado hodie contigit, unde scitis quòd cras cuilibet non eveniat vestrum? Sic Apostolus admonet dicens: Qui putat se stare, videat ne cadat. Quod si contigerit, ut verbis utamur propheticis, ad cujus, rogo, confugietis auxilium?

I X. Intellexit Hincmarus Laudunensis Episcopus, unus Episcoporum ad quos scripta erat epistola illa, vim pondusque istorum Nicolai verborum. Nam cum reus postea factus esset in synodis apud Vermeriam & apud Attiniacum congregatis, suorum scelerum conscientia cruciatus sedem apostolicam appellavit, ut eo pacto effugeret pœnas facinorum suorum. Ista disertè nos docet Hincmarus Remensis in epistola xxxv. quæ data est ad eundem Laudunensem: *Quòd dicis te in synodo apud Vermeriam indèque apud Attiniacum licentiam eundi Romam petisse, & impetrare non potuisse, omnes Episcopi qui in eisdem synodis fuerunt liquido sciunt quoniam cum de tuis insolentiis in-*

AD LECTOREM.

crepabaris, timens regulare iudicium vel Regis castigationem, licentiam eundi Romam petebas. Cùm verò videbas quia Rex & Episcopi erant tibi placabiles, de ipsa licentia nihil dicebas, sicut nec modò facis, donec aliquam novitatem, ut soles, quam semper timendo expecto, iterum facias, de qua compellatus solitam cautionem de licentia tua recantes. Item in capite XVII. Concilij Duziacensis: Qui undecunque sibi visum fuit, cùm de suis insolentis increparus est, licentiam eundi Romam petit, vel sedem apostolicam appellat. Quando verò Rex & Episcopi sunt sibi placabiles, de ipsa licentia nihil dicit, nec sedem apostolicam appellat.

X. Erat sanè porta ista speciosa, nihilque in speciem favorabilius erat Episcopis. Sed quia res humanæ interdum volvuntur deorsum, contingere quoque poterat ut magnifica illa sedis apostolicæ privilegia, quæ (ut Innocentius III. ait lib. 1. epist. 230. & lib. 2. epist. 13.) instituta sunt ad præsidium oppressorum, implorarentur etiam ad opprimendos Episcopos. Neque nunc longiùs abierim à pontificatu Nicolai, ut ejusdem omnino tem-

P R Æ F A T I O

poris exemplum adferam adversus argumentationem ejus. Paulò antè quàm is apostolicæ Ecclesiæ thronum confenderet, Gallicani Episcopi, quibus certum erat Episcopum scurrilem ac dementem arcendum esse à sacerdotio, tentaverant Herimannum Episcopum Nivernensem istis morbis laborantem pellere sede sua, eúmque propterea manere interim jusserant apud Metropolitanum suum Wenilonem Archiepiscopum Senonensem donec agnosci posset an dementia ejus esset sanabilis. Ea cùm sanata videretur anno sequenti, Herimannus suæ Ecclesiæ gubernationi restitutus est. Sed post aliquot exinde annos revolutus ad errores suos, Wenilonis rursus animum in se concitavit. Et is quidem omnino volebat Herimannum ab ea cathedra deturbare, tanquam indignum tanto gradu. Verùm quia ille gratia haud dubiè fovebatur Karoli Regis *infirmitatem* id est levitatem ejus ac jocos facetiásque *nequaquam fastidientis*, ut docet canon secundus synodi Sueffionensis secundæ, adeoque facile non erat Episcopis Gallicanis eum loco movere,

AD LECTOREM.

move, auxilio subsidióque fuit novum jus canonicum, quo judicia Episcoporum reservantur auctoritati Papæ Romani, præcipuè verò epistola Melchiadis ad Episcopos Hispanienses, quæ omnem criminum episcopaliū cognitionem interdixit synodis provincialibus. *Episcopos, inquit, nolite judicare, nolite condemnare absque sedis hujus auctoritate. Quod si feceritis, irrita erunt vestra judicia, & vos condemnabimini. Hoc enim privilegium huic sanctæ sedi à temporibus Apostolorum statutum est servari, quod illesum manet usque in hodiernum diem.* Itaque Weniolo, qui consilia sua in irritum casura esse satis intelligebat si de judicando Herimanno ageretur intra Gallias, adeóque externam potentiam sibi implorandam, suo suffraganeorūque suorum nomine consuluit super ea re Nicolaum Papam, gnarus videlicet temporum suorum. Quia tamen negotium illud dexteritate quadam tractandum erat, ne justæ irarum causæ subministrarentur Episcopis Gallicanis, néve, dum Herimannum opprimere studebat, vana & rei quam agi-

P R Æ F A T I O

tabat non profutura ac libertati Ecclesie Gallicane exitiosa inciperet, sic temperandum esse censuit actum suum ut licet dubitare maxime videretur de auctoritate epistolae Melchiadicæ, occasionem tamen Episcopo Romano daret ad se trahendi causam Herimanni, ratus ea ratione parum præsidij laturum Herimanno favorem Karoli. Igitur ne quid inconsultè ac temerè ageret, eò flexit ut per speciem diligentissimæ inquisitionis causam revocaret ad examen Episcopi Romani, dum Nicolaum orat ut exemplum authenticum illius epistolæ ex armario Romanæ Ecclesie depromptum ad se mittere dignaretur. *Vnde supplicamus, inquit, ut statuta illius integra, sicut penes vos habentur, nobis dirigere dignemini.* Æquissima profectò erat postulatio Wenilonis, cum si quis fictam suspiceretur Romani cujuscumque Pontificis epistolam, requirere eam debeat in Ecclesie Romanæ chartario, ut monuit Hieronymus in apologia adversus Ruffinum. Susplicacem tamen Nicolai animum perculit improvisa isthæc & importuna interrogatio. Ti-

AD LECTOREM.

mebat enim ne specie reverentiæ tentarentur arcana dominationis, & scire fortean cupere Episcopos Gallicanos quid de novis illis veterum Pontificum epistolis sentiret novus Pontifex Nicolaus, & an Melchiadis epistolam ex Romanæ Ecclesiæ armario, ubi manifestum erat eam non extare,posito omni pudore missurus esset. Ergo vir prudentissimus, ne suspicionis istius aut metus foret manifestus, néve ea per imprudentiam rescriberet per quæ suam famam dehonestaret si falsus intelligeretur, Episcopos Senonenses, quoad hoc, sine responso reliquit, postulatæque eorum elusit plurima ipsorum laudatione & multum contestatus Herimannum absentem & inauditum damnari non debere. Sic inter metus Wenilonis & suspensiones Nicolai Herimannus tutus fuit & in sede sua remansit. Sed si religiosissimus iste Pontifex ea tum audaciâ armatus fuisset qua postea abundavit in causa Rothadi, Herimannus haud dubiè oppressus atque obrutus fuisset sub tegmine privilegiorum sedis apostolicæ.

XI. Nam licèt Rothadus canoni-

P R Æ F A T I O

cè à quinque provinciarum Episcopis dejectus fuisset, aliúsque in loco ejus secundùm regulas ordinatus, ausus est tamen Nicolaus eum sedi suæ restituere, in superhabito synodi Gallicanæ gravissimo judicio. Et qui ad Senonensium Episcoporum interrogacionem tremebundus & plenus timoris rescribere noluerat de auctoritate epistolæ Melchiadicæ, quæ una est ex supposititiis Romanorum Pontificum epistolis ex quibus conflatum est novum jus canonicum, nunc audacior factus in gratiam Rothadi, de restitutione ejus scribens ad Episcopos Gallicanos non dubitavit asserere sanctam Romanam Ecclesiam penes se in suis archivis recondita habere decretalia isthæc priscorum Pontificum constituta. *Absit enim, inquit, ut cujuscumque ipsorum, qui usque ad ultimum vite suæ diem in fide catholica perseveravit, vel decretalia constituta vel de ecclesiastica disciplina qualibet exposita debito cultu & cum summa discretione non amplectamur opuscula, quæ duntaxat & antiquus sancta Romana Ecclesia conservans, vobis quoque custodienda manda-*

AD LECTOREM.

vit, & penes se in suis archivis & vetustis rite monumentis recondita veneratur. Stabilito hinc novo jure, Rothadum nequaquam cunctans & diffidens, ut antea, sed liberè & intrepidè restituit gubernationi Ecclesiæ Sueffionensis, eúmque mox ad Karolum Calvum Regem Francorum in comitatu Arsenij Legati sui misit tectum ac munitum nuper inventis sedis apostolicæ privilegiis. Audacia tamen illa, quamvis feliciter Nicolao cesserit, effugere non potuit reprehensionem vetusti scriptoris annalium Bertinianorum, qui de restitutione Rothadi agens ad annum DCCCLXV. his eam verbis, audaciam audaciæ opponens, perstringit: *Circa medium Iulium mensem in Attinicum palatium Arsenius veniens, Rothadum CANONICE à quinque provinciarum Episcopis dejectum, & à Nicolao Papa non REGVLARITER sed POTENTIALITER restitutum, secum reducens, Carolo presentavit.*

XII. Hincmarus quoque Remorum Archiepiscopus eandem restitutionem iniquam esse pronuntiavit, non quidem palam & apertè, sed ver-

P R Æ F A T I O

bis subobscuris, quæ tamen ostenderent in ea sententia illum esse, judicia Conciliorum provincialium cassari non posse auctoritate Romani Pontificis. Nam cum Hincmarus Laudunensis Episcopus juvenili petulantia, fretus præterea manifestis Romanorum odiis adversus Remensem, avunculo, ut eum ureret per commemorationem malorum eventuum, exprobraret cassationem depositionis Rothadi, Hincmarus Archiepiscopus, vir antiquæ libertatis, quantum sinebant illa tempora, retinentissimus, insanam ejus temeritatem refellit his verbis in capite quinto opusculi L V. capitulorum, cuncta referens ad vim & auctoritatem Nicolai: *Nostrum judicium P E R R E G V L A S executum sedes apostolica non cassavit, sed Rothado, qui ad eam fecit confugium, humiliter poscenti, (quoniam legati nostri, qui causam ejus examinavimus, cum literis, sicut præcipiunt canones, prius non venerunt, clusas transire prohibiti, quàm ab eo, sed & ab aliis plurimis, suggestionem inde susciperet) sicut suo sapientissimo consilio judicavit, solarij benignitatem impendit. Itaque*

AD LECTOREM.

ait, non quidem cassatum fuisse judicium synodi Gallicanæ adversus Rothadum, sed à majoris auctoritatis judice Nicolao Papa immutatum. *Quoniam judicium nostrum à majoris auctoritatis judice immutari non autem aliter cassari CANONICE poterat.*

XIII. Famosa est annalium monumentis historia depositionis ejusdem Hincmari Laudunensis Episcopi, adversus quem Rex Karolus Calvus & Hincmarus Remensis accusationem instituerunt in tribus synodis Ecclesiæ Gallicanæ. Agebatur de spreto Metropolitano, de violata disciplina ecclesiastica, de crimine læsæ regię majestatis. Existimant nonnulli injuria sævitum esse in Episcopum Laudunensem, & Remensem in hoc loco arguunt inhumanitatis ac crudelitatis. Viderint illi quas causas habeant ita sentiendi, livoremne & invidiam adversus memoriam magni viri, an amorem tantummodo justitiæ & veritatis. Ego dum recenseo totam illam historiam, video multa dicta adversus Laudunensem, multa scripta, & rem servato juris ordine processisse. Ipse cri-

P R Æ F A T I O

mina sua fateri noluit neque sententiam in se dicere. Pertinacissimam interim contumaciam adversus Metropolitanum suum semper ostendit, etiam cum frequentibus contumeliis. Cùm verò urgebatur timore poenæ, fieri sibi potestatem petebat, ut suprà vidimus, adeundi sedem apostolicam, tum ut illic causam suam audiri procuraret, tum ut votum persolveret quo se vir piissimus obstrinxerat ad visenda Apostolorum limina. Negatum est semper homini. Sed quibus se ille inter has tempestates armis juvabat? Decretis nimirum apocryphis Romanorum Pontificum, quæ usque ad nauseam recantabat. Res est adeo nota ut probatione non indigeat. Adferam tamen testimonium Hincmari Remensis ex capite xi. Concilij Duziacensis: *Post hæc querens ad inventiones ut se à metropolitana subjectione posset exuere, libellum de antiquorum patrum scriptis ante sacros Nicenæ synodi & aliorum sanctorum canones editis collegit, in quibus sententias inter se dissonas & contra evangelicam & apostolicam atque catholicam & apostolicæ sedis auctoritatem immiscuit.*

AD LECTOREM.

*In quo libello cum aliis diversis & sibi
aversis sententiis subscripsit, & à Cleri-
cis parochiæ suæ subscribi fecit, quia non
possunt Episcopi humano condemnari exa-
mine, quos Deus suo reservavit iudicio.*
Magnos tamen illos conatus infelici-
ter cessisse constat Hincmaro Laudu-
nensi, & illi parum auxiliij attulisse no-
vum jus canonicum, cuius auctorita-
tem is summo studio extollebat.

XIV. Ex actis Concilij Remensis
adversus Arnulfum Archiepiscopum
habiti anno D C C C X C I. colligi po-
test extremum ferme, ut ita dicam,
spiritum traxisse tum vetus jus cano-
nicum, tamenetsi multa præclarè ac
fortiter dicta factaque in eo conventu
sint ad laudem & gloriam Ecclesiæ
Gallicanæ. Arnulfus agebatur reus ma-
jestatis, accusantibus Hugone & Ro-
berto Francorum Regibus. Urgeba-
tur reus gravitate accusationum &
pondere veterum regularum. Vicit tum
vetus disciplina, servataque est vene-
randæ antiquitati suæ reverentia. Fue-
re nihilominus qui deploratissimæ cau-
sæ suppetias ferre tentarent. Sed ij
tamen nulla ferme alia præsidia in cau-

PRÆFATIO

fam induxerunt præter falsas illas veterum Romanorum Pontificum epistolas, in quibus cavetur ne Episcopi judicentur absque auctoritate Episcopi Romani, cassaque & irrita decernuntur judicia quæ prætermisso hoc ordine ferri contingeret. Verùm ista magnorum nominum commemoratione non admodum permotos fuisse Episcopos nostros hæc res indicio est quòd multa primùm reverentia usi erga Romanorum Pontificum decreta quæ proferebantur, licèt falsa haud dubiè esse intelligerent, cùm ad eam partem ventum est in qua certum erat Episcopis non passuros se ut novum jus invalesceret adversùs veteres regulas, neque aliquid suppeteret quo manifesta decretorum istorum verba eludere interpretatione possent, tum decretis illis liberè opponunt canones Africanos qui de judicandis intra provinciam Episcopis decreverunt, etiam in fine actorum propterea describentes Concilium sextum Africanum sive Carthagenense, ut pluribus diximus in præfatione ad Reginonem. Itaque repudiat Arnulfi ac fautorum ejus subterfu-

AD LECTOREM.

giis, damnatus est reus, & Gerbertus summo omnium consensu in loco ejus ordinatus secundum canones antiquos.

XV. Haecenus aliqua species libertatis superfuerat. Deinceps autem sapientissimo Romanorum Pontificum consilio visum est coercendam esse intra certos limites Episcoporum auctoritatem castigandamque acriter ac severe eorum audaciam qui causas quilibet judicare praesumerent inconsulta sede apostolica. Initium factum est ab Episcopis qui Concilio isti Remensi interfuerant, adversus quos excandescens Joannes xv. *valde indignatus super hoc facto, interdixit sacris omnibus Episcopis qui Arnulfum dejecerant & Gerbertum ordinauerant*; ut docet continuator Aimoini lib. v. cap. XLVI. Et tamen inerat adhuc aliquid priscæ virtutis in Gallia post tonitrua illa & fulminum jactus ex arce Tarpeia. Quamvis enim Leo Abbas à Joanne missus in Gallias Arnulfum restituisset Ecclesiæ Remensi anno DCCCXCV. in synodo habita apud Durocortorum Remorum, Arnulfus nihilo minus in custodia attinebatur, donec sub Gregorio

gorio

PRÆFATIO

gorio V. amissam libertatem sedemque aliquantisper recuperasse visus est. Nondum tamen, post tot Romanorum conatus, plena fuit ac perfecta illius restitutio; quæ tunc citra controversiam obtinuit postquam Gerbertus in sede Romana locatus, dictus Silvester secundus, epistolam ad eum scripsit qua simul finis impositus est miseriis Arnulfi & stabilitus usus novi juris canonici.

XVI. Ardebat ea tempestate Gallia bello gravissimo, discordia, cupiditate, ceterisque generis ejusdem. Inter hæc mala & inter initia condendæ novæ Regum Francorum familiæ, cujus auctor & fundator fuit Hugo cognomento Capetus, multæ ac variæ violandarum mutandarumque legum ecclesiasticarum causæ & occasiones fuere, in quibus velut sopita Gallorum virtus connivere quodam modo visa est. Stabiliendo hinc novo juri canonico lata ac spatiosa aperta via est. Hujus tamen facinoris gloria debetur ut plurimum Legatis quos Romani Pontifices immiserunt in universas orbis nostri provincias: quorum
tanta

AD LECTOREM.

tanta, ut alibi diximus, adeoque splendida ac magnifica potestas erat ut omnes causæ ecclesiasticæ ab eorum nutu ac voluntate penderent, nemine aut raro tum obsistere auso. Itaque dormitante, ut ita dicam, antiquo jure, sola ferme deinde in Occidente per multum ævi valuit auctoritas epistolarum pontificiarum quæ extant in collectione Isidori, præcipuè verò postquam Decretum Gratiani publicæ legis vim roburque obtinuit. De quo libro antè quàm plura dicamus, necesse est ut paucis agamus de his qui ante Gratianum lucubrationes istiusmodi ediderunt, Reginone nimirum, Burchardo, Anselmo, & Ivone.

XVII. Regino Abbas monasterij Prumiensis, cùm hinc pulsus se recepisset in monasterium sancti Maximi Trevirensis, illic privatam vitam agens libros duos de ecclesiasticis disciplinis & religione Christiana scripsit circa annum DCCCCLVI. jussu Rathbodi Archiepiscopi Trevirensis; in quibus condendis usus est præcipuè canonibus antiquis & sinceris Romanorum Pontificum

PRÆFATIO

Pontificum decretis, tum etiam, quamquam non admodum frequenter, pseudigraphis epistolis ab Isidoro collectis, Capitularibus Regum Francorum, & dictis sanctorum patrum. Editionis illum honore primus donavit vir clarissimus Joachimus Hildebrandus. Nos verò rursus edidimus anno MDCLXXI. emendatum ex fide vetustissimi & optimi codicis. Porro ne videamur actum agere, lectorem remittimus ad præfationem quæ illi nostræ editioni præfixa est.

XVIII. Burchardus deinde Wormatiensis Episcopus simile opus aggressus circa annum MXX. bene multa accepit ex Reginone, plurima de suo addidit, pleraque corrupit, uti nuper ostensum est pluribus ad Reginonem. Cùm itaque in hoc argumento fusè me & abundanter illic exercuerim, res postulare videtur ne eandem materiam retractem. Heic tantùm addam, posse Burchardum eximi à culpa si vera sunt quæ narrantur in libro de gestis Abbatum Gemblacensium, nimirum auctorem Decreti Burchardici non esse Burchardum,

AD LECTOREM.

Burchardum, sed Olbertum Abbatem Gemblacensem, quo dictante & magistrante Burchardus magnum illud canonum volumen centonifavit. Testatur istud ipsum, sed modestius, Sigebertus in Chronico ad annum M V I I I. Burchardus quoque sit Vormacensium Episcopus: qui in scripturis studiosus, magnum illud canonum volumen edidit, scripturarum sententiis undique compilatis defloratum, collaborante sibi in hoc magistro suo Olberto Abbate viro undecunque doctissimo. Sed ipse se clarius explicat in libro de scriptoribus ecclesiasticis; ubi de Olberto loquens, hinc eum laudat maximè, quòd Burchardus Episcopus Vormatiensis ejus magisterio ad hoc est provectus ut ita ecclesiastica utilitati intenderet ut ejus studio, ore, & manu illud magnum canonum volumen ad communem omnium utilitatem ederet. Rem tamen aliter narrat Bartholomæus Fisen in Floribus Ecclesiæ Leodiensis pag. 328. ex MSS. Gemblacensibus & sancti Jacobi Leodiensis, nimirum Burchardum, cum Lobij hoc tempore monachus Olbertique auditor esset, tantam literarum cognitionem attigisse ut incredibili Chri-

P R Æ F A T I O

Stiana reipublica bono descriptum in viginti libros decretorum volumen luci dedit. Hujus operis Burchardici tria nos antiquissima exemplaria vidimus optimæ notæ.

XIX. Sæpe laudari solet collectio Anselmi Episcopi Lucensis, qua usi sunt in primis Correctores Romani & Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis. Verùm iste multùm dubitare visus est de ejus auctoritate; primùm quia in vetustis codicibus quos ipse vidit nullus titulus erat neque nomen auctoris; deinde quia videbat nonnullorum illic Romanorum Pontificum decreta esse inserta qui, vivo Anselmo, ad apicem episcopatus non pervenerunt. Alium ego nuper codicem, eúmque optimum & antiquissimum, beneficio optimi doctissimique viri Domni Lucae Dacherij nactus sum ex bibliotheca monasterij sancti Germani Parisiensis, in quo neque titulus ullus extat neque nomen auctoris. Hic autem liber iis quos vidit Antonius Augustinus ex eo præstat quòd nulla in isto decreta Pontificum Romanorum contineantur qui post annum

M L X X X V I.

AD LECTOREM.

MLXXXVI. apostolicam sedem tenuerunt. In veteri tamen codice istius collectionis, cujus exemplum ex bibliotheca Barberina ad se missum idem Dacherius mecum communicavit, hæc in titulo scripta sunt, quæ librum illum adjudicant Anselmo Episcopo Lucensi.

In Trinitatis nomine sancta & indivisa. Incipit hinc feliciter istius libri series, quem sanctus ex Italia Anselmus, qui que Pontifex Lucanæ fuit Ecclesie, vir prudens ac catholicus, in Christi fide fervidus, carpsit ex toto canonum patrum sanctorum corpore.

Sed aut fallit titulus, aut certè multum interpolatus est hic liber, ut rectè adnotatum est ab Antonio Augustino. Nam illic continentur plurima Urbani II. & sequentium Pontificum decreta, quorum ævo Anselmus vivere desierat. Quin etiam multa sunt quæ hanc collectionem abjudicare videntur Anselmo Episcopo Lucensi. Primò auctoritas vetusti scriptoris vitæ ejusdem Anselmi à Sebastiano Tegnagelio editus; qui lucubrationes magistri ac domini sui recensens, nullam

PRÆFATIO

collectionis istius mentionem facit, non omissurus, ut videtur, tam præclarum opus si tum fama fuisset compositum ab Anselmo fuisse. Deinde Sigebertus monachus Gemblacensis, horum temporum scriptor, dum in Chronico & in libro de scriptoribus ecclesiasticis enumeraret libros ab Anselmo compositos, ne verbum quidem ullum fecit de collectione ista. Denique Trithemius, qui tot libros viderat, non vidit collectionem canonum ac decretorum Anselmo Lucensi Episcopo tributam, cum altum de ea silentium apud illum sit. Non senserat ista monumenta Antonius Augustinus. Et tamen huc inclinare visus est ut collectionem illam non putaret esse Anselmi; adeoque conjecturam fecit de Hildeberto Cenomanensi, quem constat aliquid simile olim tentasse. Sed totam istam controversiam relinquendo definiendam doctissimo viro, quem supra nominavi, Lucæ Dacherio, qui collectionem illam, cujuscunque tandem sit, daturus est in tomo duodecimo Spicilegij.

X X. Sequitur Ivo Carnotensis

AD LECTOREM.

Episcopus, vir magni in Ecclesia Dei nominis, cujus lucubrationes in omnium manibus versantur. Extant duæ canonum ac decretorum collectiones antiquæ huic auctori tributæ, quarum una **D E C R E T U M I V O N I S** vulgò vocatur, altera **P A N N O R M I A**, utraque eandem habens præfationem. Quo factum est ut viri docti putaverint Pannormiam non esse Ivonis opus, sed Hugonis cujusdam Catalanensis aut alterius incerti scriptoris qui Decretum in compendium redegerit, fundum suæ illius opinionis accipientes ex Vincentio Bellovacensi, qui libro xxv. Speculi historialis cap. lxxxiv. testatur Hugonem illum ex eodem volumine abbreviato libellum portatilem composuisse qui **S U M M A D E C R E T O R U M I V O N I S** appellatur. Sed opus illud diversum fuisse à Pannormia vel hæc res indicio est quòd *Summa Decretorum Ivonis* inscriptum fuerit, cum Pannormia in vetustissimo codice MS. sancti Victoris Parisiensis, in duobus etiam antiquis codicibus MSS. monasterij sancti Albini Andegavensis, de-

PRÆFATIO

nique in omnibus editionibus, Pannormia semper vocetur, nunquam Summa Decretorum. Præterea vir istarum rerum peritissimus Antonius Augustinus, ex eo collegit Pannormiam non esse epitomen decretorum Ivonis quòd pauca sint in quibus hæ duæ collectiones inter se conveniant. Ceterum aut valde me fallit amor suscepti negotij, aut deprehendisse mihi videor Victorinum Pannormiæ codicem multò antiquiorem esse Hugone Cathalanensi, quisquis tandem homo ille fuerit. Unde certò colligi potest Vincentium de quodam alio opere loqui quo caremus absque ullo bonarum literarum dispendio.

XXI. Ego in ea sum sententia ut omnino putem Ivonem primò scripsisse Pannormiam, & præfationem eodem tempore confecisse quæ postea magno decretorum volumini præfixa est. Nam cum videret haud dubiè Pannormiam successum habuisse proferum & commendari ob utilitatem suam, putavit sistendum heic non esse adeoque majus opus aggrediendum. Sed priùs quàm de majori illò

AD LECTOREM.

opere agamus, res postulare videtur ut ad Pannormiam redeamus, de nomine ipso paulisper acturi. Sunt qui putent non Pannormiam aut Panormiam vocari debere, sed Pannormiam, adeo ut Antonius Possevinus in Apparatu eorum inscitiam traducat qui *Græcæ lingua inscientes Panormiam scribunt, cum Ivo Pannormiam scripserit, hoc est, quod omnes complectitur leges.* Religiosior fuit Sebastianus Brant, qui primus hanc conjecturam fecit, primus omnium Pannormiam typis vulgavit. Hic enim cum sententiam suam promeret de etymo istius vocabuli, duas diversas interpretationes afferens, unam è Græco sermone, alteram è Latino, Pannormiam tamen & heic & in titulo operis vocavit, lectori arbitrium integrum relinquens amplectendi quam mallet etymologiam. *Appellavit autem, inquit, hunc suum librum Pannormiam, quasi totius justitiæ sive legis materiam continentem, (Pan enim totum, nomos verò lex seu nomia justitia Græcè dicitur) vel, ut alij volunt, Pannormiam à norma, quæ & regula à quibusdam dicitur, sive fabrorum directorium.* Quic-

P R Æ F A T I O

quid sit de nomine, Græcânnè originem habeat an Latinam, an ex utraque conflatum sit, parum refert. Illud certè constat Pannormiam vocari in manuscriptis codicibus & libris editis. Sic enim habet utrobique initium operis: *Incipit prologus Pannormiæ Ivonis Carnotensis Episcopi de multimoda distinctione scripturarum sub una castorum eloquiorum facie contentarum. Exceptiones ecclesiasticarum regularum &c.* Sic pariter in veteri codice suo legerat Joannes Trithemius: qui in libro de scriptoribus ecclesiasticis agens de Ivone, ita loquitur: *Scriptis post Burkardum Vormaciensem Episcopum ex canonibus sanctorum compendiosum decretum, quo ante Gratiani tempora utebantur Iurista, quod prenotavit Panormiam lib. 10. Exceptiones ecclesi.* Eundem quoque titulum habuisse manuscriptum exemplar Pannormiæ quod sibi comparaverat Antonius Contius hinc liquidò constat quòd scribit illud fuisse simili codici qui **D E C R E T A P A R V A Y V O N I S** inscribitur in bibliotheca sancti Victoris, id est, illi quem nos suprâ laudavimus.

AD LECTOREM.

XXII. Divisa est Pannormia in partes octo, Decretum in decem & septem. Utrique operi præfixa est, uti diximus; eadem præfatio; in cujus fine ista utrobique leguntur: *Deinceps singularum partium totius voluminis intentionem breviter perstringemus, ut hinc prudens lector advertat quid in unaquaque parte sibi necessarium querere debeat.* Statim verò describit auctor quid in unaquaque Pannormiæ parte contineatur, multùm diverso ordine ab eo qui servatus est in compositione Decreti. Ceterùm præfatio illa uno tenore decurrit in codice Victorino, cùm in editionibus secta perperam sit in capita XLIII. in quibus continetur elenchus octo partium integri operis.

XXIII. Prima illius per typographos editio exiit Basileæ anno MCCCCXCIX. studio & opera Sebastiani Brant, secunda Lovanij anno MDLVII. accurante Melchiore à Vosmediano. In utraque in calce libri consequentibus numeris descripta sunt decreta Innocentij secundi, quæ doctorum virorum conjecturæ locum fecerunt ex eo suspicantium Pannormiam non esse

P R A E F A T I O

Ivonis opus, cum Ivo multo ante rebus humanis excesserit quam Innocentius fieret Romanus Pontifex. Huic tamen doctorum virorum scrupulo faciemus satis si cum Antonio Augustino dicamus addita esse decreta illa Pannormiae, non esse partem ejus collectionis. Testatur praeterea idem Augustinus habuisse se veterem librum Pannormiae in quo decreta Innocentij secundi non extabant, sicuti non extant in optimo & antiquissimo Victorino, in quo caput quod est cxxxvii. octavae partis in editionibus (*Leo Papa in synodo congregata &c.*) finem imponit Pannormiae. Postea vero nihil aliud reperitur scriptum in codice illo. Et haec de Pannormia dicta sufficiant. Redeamus ad Decretum.

XXIV. Cum videret Ivo, uti supra dicebamus, Pannormiam favorabiliter acceptam, manibus studiosorum versari, majus opus aggredi statuit, in quo & causas tractaret abundantius, ac praeterea excurreret ultra praefixos Pannormiae terminos. Ergo incipiens rursus a praefatione, opus quod in octo tantum partes pri-

AD LECTOREM.

mò diviserat, nunc in decem & septem distribuit, mutato tamen ordine. Opus illud vulgò vocatur **DECRETUM IVONIS**, initio facto ab editione Joannis Molinæi viri doctissimi. In vetustissimo tamen codice MS. bibliothecæ sancti Victoris Parisiensis nullus in fronte titulus extat, neque nomen auctoris, sed in fine libri hæc tantùm scripta sunt: *Explicit liber canonum*. Et mox in sequenti folio alia manu multò recentiore: *Liber canonum superscriptus* **DECRETA IOVINIANI**, quem composuit Ivo quondam Carnotensis Episcopus, & continet decem & septem partes principales. Videbat hunc codicem Antonius Contius, qui in præfatione sua in Decretum Gratiani loquens de duabus canonum ac decretorum collectionibus Ivoni tributis hæc ait: *Duplex ejus volumen hoc titulo insignitum reperi. Vnum majus, & magnitudine sua longè excedens Gratiani volumen, quod ex bibliotheca sancti Victoris Parisiensis nobis aliquando communicatum est. Huic operi inscriptum titulum hunc invenimus: DECRETA IOVINIANI. Verùm hanc inscrip-*

P R Æ F A T I O

*tionem falsam puto & ignorantia librario-
rum adscriptam, cum eadem illic sit præ-
fatio quæ apud Ivonem in minori volumi-
ne Pannomia, & idem ferè ordo, nisi
quòd illud volumen multò plures habet
partes & titulos & canones, in septemde-
cim quippe partes divisum. Duas operis
majoris editiones hæcenus habemus,
unam quæ anno MDLXI. prodiit Lovani-
nij, alteram quæ Parisiis ante hos vigin-
ti annos. Quæ sit inter illas differentia,
utra alteri præstet, faciliùs intelligi
quàm explanari potest. Illud tantùm
admoneri debere visum est, synopsis
rerum dicendarum quæ sequi debuit
post ultima verba præfationis, prout
verba ipsa indicant & auctoritas codi-
cis Victorini, suo loco positam esse in
editione Lovaniensi, in Parisiensi ve-
rò præfixam vitæ Ivonis quæ antecedi-
dit præfationem.*

XXV. Superest ut de Gratiani De-
creto heic agamus, quòd ea Antonio
Augustino prima fuerit & maxima
scribendorum dialogorum causa & oc-
casio. Non ambigitur quin Gratianus
operis illius auctor sit, tamenetsi ple-
rique veteres libri & antiquæ editio-

AD LECTOREM.

nes non præferant in fronte nomen
ejus. Nam in plerisque vetustis hujus
collectionis exemplaribus, ut admo-
nent Correctores Romani, hæc tan-
quam inscriptio rubris literis posita est:
Concordia discordantium canonum. quæ
extat etiam in duobus codicibus MSS.
bibliothecæ regię, in uno sancti Ger-
mani Parisiensis, & in alio bibliote-
cæ Colbertinæ, tum etiam in antiquis
editionibus. Quin & auctoritate In-
nocentij III. probari potest hunc jam
tum fuisse titulum Decreti Gratiani.
Etenim is in cap. *Innotuit* de elect. res-
piciens ad ea de quibus Gratianus tra-
ctat in distinctione sexta & quinqu-
agesima, utrum filij Presbyterorum pos-
sint ad sacros ordines promoveri, cum
retulisset diversas canonum sententias,
demum addit: *Quidam verò ad concor-
diam discordantia revocantes, repugnan-
tiam canonum predictorum quodam modo
sopire videbantur, dicentes &c.* In duo-
bus tamen antiquis libris MSS. biblio-
thecæ sancti Victoris Parisiensis titulus
iste non extat, neque nomen auctoris.

XXVI. Operæ pretium est heic
referre admonitionem eorum qui pri-

P R Æ F A T I O

mi post typographicam artem inven-
tam emiserunt in lucem istud Gratiani
opus. Volumen est magnæ molis, tum
rarissimum, utpote cuius unicum e-
xemplar hæctenus viderim, quod me-
cum pro amicitia nostra communica-
vit vir mihi sæpe laudatus Lucas Da-
cherius monachus Benedictinus. E-
runt haud dubiè quos delectabit scire
per quos primùm & quo tempore edi-
tus sit hic liber, quibus auspiciis, qui-
bus exhibentibus sumptus & operas,
ut solebant in initiis typographiæ om-
nia ista adnotari. Sic ergo legitur in
calce illius editionis.

Anno incarnationis dominicæ M
CCCC. LXXVI. Idibus Augustiis,
Sanctissimo in Christo Patre ac Domi-
no Domino Sixto Papa quarto Ponti-
fice Maximo, Illustrissimo, nobilissi-
me domus Austriæ, Friderico Roma-
norum Rege gloriosissimo, rerum do-
minis, Nobili necnon generoso Adol-
pho de Nassau archiepiscopatum ge-
rente Maguntinensem, in nobili urbe
Moguncia, quæ nostros apud maio-
res aurea dicta, quam divina etiam cle-
mentia dono gratuito præ ceteris ter-

AD LECTOREM.

rarum nationibus arte impressoria dignata, est illustrare, hoc præsens Gratiani Decretum, suis cum rubricis, non atramentali penna, cannave, sed arte quadam ingeniosa imprimendi, cum ætipotente adspiranti Deo, Petrus Schoiffer de Gernserheym suis confignando scutis, feliciter consummavit.

XXVII. Secunda, quam quidem viderim, editio Gratiani prodiit Venetiis septennio post, accurante Petro Albignano Trecio; cujus extat in fronte præfatio ad cives Brixianos, & in fine epistola ad Bartholomæum Puteum divæ Agathæ Brixianum Præpositum, cujus hortatu ipse emendandum susceperat Decretum Gratiani. In fine autem voluminis hæc adnotata sunt: *Impendio ac liberalitate Iohannis Colonie Agrippinen. Iohannisque*

PRÆFATIO

*Manthen Gheretzen ex illustri ac populo-
sa Germania originem ducentium, divi-
nus decretorum codex impressus Venetiis,
accuratissimè iteratò emendatus per egre-
gium ac clarissimum juris utriusque consul-
tū Dominum Petrum Albignanū Treciā
Venetiis Sixto IIII. Sūmo Pon. anno viij.
Imperatore Federico. ij. Iohanne Moceni-
co inclyto Venetorum Principe, ij. Nonas
Ianuarias, Anno salutis dominice M.
CCCC. LXXIX. Laus Deo.*

XXVIII. Hactenus editiones non
præferabant in fronte nomen Gratia-
ni, tamenetsi de re satis constaret. Pri-
ma, quod sciam, editio Parisiensis an-
ni MDVII. Gratiani nomen in titu-
lo habet, hoc modo. *Decretum aureum
divi Gratiani, cuius titulis talis est: In-
cipit concordantia discordantium canonum.*
In fine autem libri hæc leguntur. *In
nomine sanctæ & individue Trinitatis.
Tripartitum Decreti aurei opus insigne at-
que laudabile fideliter, ut lectio ipsa in-
dicabit, elimatum, multis admodum aptis
& utilibus adjunctis, finem accepit in al-
ma Parisiensi achademia expensis & ope-
ra Iohannis Petit & Thielmanni Kerver
bibliopolarum Parisiensium in vico divi*

AD LECTOREM.

*Iacobi sejunctis hospitii commorantium
& Iohannis Cabiller mercatoris benemeri-
ti Lugduni moram trahentis anno salutis
millesimo quingentesimo octavo, die VIII.
Februarij. Sed redeamus nunc ad au-
ctorem.*

XXIX. Scripsit Gratianus istud opus ævo Eugenij III. Romani Pontificis; ut in pervetusto libro Vaticano scriptum esse testantur Correctores Romani, & præterea adnotatum est ab auctore glossæ 2. q. 6. c. 31. §. *Forma*. Permulta descripsit ex Ivone & Burchardo, uti jam observatum est à viris doctissimis, etiam errata eorum retinens in collectione sua. Origo autem omnium ferme istorum errorum fuit audacia Burchardi, qui locorum in collectione sua relatorum & verba sæpe mutavit & ad non suos auctores propria temeritate transtulit, quemadmodum nuper pluribus ostensum est ad Reginonem. Superiore seculo Galli duo doctissimi, Antonius Demochares & Antonius Contius, tentaverunt cuncta apud Gratianum reducere in ordinem, felicibus interdum conatibus. Sed majoris diligen-

PRÆFATIO

tiæ ac laboris opus erat quàm ut per-
fici à duobus posset. Itaque Romani
Pontifices eam curam commiserunt
aliquot viris doctis à se delectis, quo-
rum catalogum exhibet Antonius Au-
gustinus in fine prioris libri istorum
dialogorum. Sanè negari non potest
quin multùm debeamus Romanis Cor-
rectoribus, quorum opera & studio fa-
ctum est ut quamplurima capita suis
auctoribus restituta sint, quos in Gra-
tiani libro non agnoscebant, facta no-
minis alieni. Quo unico facinore fa-
tendum est maximam crucem ademp-
tam esse hominibus istarum rerum stu-
diosis. Unum in Correctoribus illis re-
prehensione dignum putaverim, quòd
Gratianum purum putum, id est, cum
nævis ac erroribus suis, quo modo ci-
tari per sæpe solet, exhibere noluerint,
sed pleraque in textu & in capitulorum
inscriptione mutaverint quæ eodem
cum fructu legentium potuissent ad-
notari in margine, ut alibi frequenter
factum ab illis est. Sunt etiam nonnul-
la ab his interpolata apud Gratianum
quæ verè quidem sunt auctorum unde
primò sumpta sunt, sed quæ tamen
non

AD LECTOREM.

non extant in locis unde ea Gratianus accepit, ut alibi dictum à nobis est.

X X X. Eodem tempore vir celeberrimus & eruditissimus Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarracoenensis, ut ostenderet quantum adjuvamentum adferre ipse posset huic operi, dialogos scripsit de emendatione Gratiani refertos multa ac varia doctrina, denique dignos tanto viro. Cùm verò jam ferme perventum esset ad finem operis, allata ad illum Tarracoenem est editio Gratiani emendata per Correctores Romanos. Hinc vocatus ad novas curas, Additiones composuit quæ in fine singulorum dialogorum extant, Correctores illos interdum admonens peccasse. Opus illud editum non est quandiu auctor superstes fuit, sed anno tantùm sequente post mortem ejus. Quis porrò eam editionem procuraverit, quis auctor præfationis sit, facile non est pronuntiare. Huc tamen valde inclinatus animus ut, donec major lux affulgeat, existimem virum doctissimum Andream Schottum, qui tum Tarracoenem erat, quique mortuum publica ora-

P R Æ F A T I O

tione laudavit quam addemus in calce istius voluminis , operam in hoc suam impendisse. Nolim tamen ut ideo Additiones putentur esse Andreae Schotti. Sunt enim Antonij Augustini , ut diximus.

X X X I. Duas istorum dialogorum editiones habebamus , unam Tarracone cusam , alteram Lutetiae , utramque non satis accuratè tractatam. Neque enim vario characterum genere , ut necesse erat in opere critico , cusa ista fuerant. Et tamen ambæ editiones erant rarissimæ , ut evenire solet bonis libris. Hinc factum est ut Franciscus Muguetus Parisiensis typographus de recudendis dialogis istis cogitaverit in communem omnium eruditorum utilitatem. Quod ne inconsultè ac temerè facere videretur , rogavit me uti editioni illi imminerem , præfationem porrò adderem & Notas aliquot pro more institutòque meo. Non potui operam meam negare homini qui publicam utilitatem studiorum nostrorum spectaret.

X X X I I. Itaque laboriosum viri doctissimi opus diligentissimè , quan-

AD LECTOREM.

tum mihi licuit per malam valetudinem oculorum meorum, legi, recensui, emendavi, quid Romano, ut vocant, caractere, quid Italico edendum esset adnotavi, ut ea quoque parte tædij levarem ingenia lectorum. Præterea Notas addidi ad Antonium Augustinum, præcipuè verò ad Gratianum. Quinque omnino manuscripta Gratiani exemplaria habui, unum, quod est omnium vetustissimum & optimum, ex bibliotheca sancti Germani Parisiensis, quod ideo Sangermanense soleo vocare. Sequitur codex regius, & ipse vetus & optimus, sed antiquitate inferior Sangermanensi. Tertium habui ex bibliotheca sancti Victoris Parisiensis, quem Victorinum antiquum, veterem, antiquiorem voco. Quartum nobis supeditavit bibliotheca illustrissimi viri Joannis Baptistæ Colberti. Quintum denique, qui est omnium novissimus, accepimus ex eadem bibliotheca sancti Victoris, quem recentiorem Victorinum propterea dicimus.

XXIII. Horum codicum ac duarum præterea antiquarum editionum de quibus supra diximus auctori-

PRÆFAT. AD LECT.

tas à nobis sæpe laudatur in Notis nostris; quarum præcipuus scopus est indicare variantes lectiones ex codicibus manuscriptis & editis, ut ea ratione sequeremur methodum quam Antonius Augustinus servavit in hoc libro. Tu, lector erudite, si quid illic reperis bene observatum, verè dictum, eo utere ad majorem Dei gloriam & sanctæ Ecclesiæ utilitatem tuumque profectum. Unum te exoraverim, ne putes heic quicquam à me dictum scriptumque esse malo animo aut libidine detrahendi. Obscundavi ingenio meo, id est, fidem & veritatem semper & ubique secutus sum. Itaque si quid mihi contra mentem intentionemque meam exciderit alienum à veritate, existima errasse me, sed errasse bono animo, ut Salvianus ait, non verò ut fucum tibi tuisque similibus facerem. Hæc apud te verè ac liberè, ut soleo, Vale.

